

דף ח (י)

טז. האם מציאה של הפקר נקנית באופנים דלהלן?

א. המגביה מציאה לחברו.

ב. שני פקחים שהגביהו מציאה ביחד.

ג. שני חרשים שהגביהו.

ד. פקח וחרש שהגביהו.

א-ב. מיתור שבדברי המשנה [בזמן שהן מודים... חולקין בלא שבועה] יש לשמוע שהמגביה מציאה עם חברו, בשביל שיקנו אותה שניהם — קנו.

מדין זה רצה רמי בר חמא ללמוד שהמגביה מציאה לחברו קנה חברו (אף על פי שהוא חב לאחרים ע"כ). ורבא דחה כי אפשר דוקא באופן שהוא בעצמו קנה, מתוך שזוכה לעצמו זוכה גם לחברו (ובדין זה לא מצינו מי שנחלק, שהמגביה בשבילו ובשביל חברו — קנה. עפ"י ראשונים), אבל המגביה לחברו בלבד, אפשר שלא קנה.

לדברי עולא ורבי יוחנן (להלן ט-ז) המגביה מציאה לחברו קנה חברו [מתוך שהיה יכול לזכות לעצמו, זוכה גם עבור חברו]. ורב נחמן ורב חסדא אומרים: לא קנה. מלבד פועל שנשכר למלאכה שאינה מסוימת, כגון שאמר לו 'עשה עמי מלאכה היום' — מציאתו של בעל הבית [להוציא מ'נכש / עדור עמי היום'], מפני שידו כיד בעה"ב היא.

א. התוס' (י). צדדו שלא אמר רב נחמן לא קנה אלא במקום שחב לאחרים, אבל בכגון ממלא מים מבור לחברו, ויש שם די מים לאחרים — קנה חברו. ולרב ששת אף בכגון זה לא קנה. (הרמב"ן דחה פירוש זה. ויתכן שסבר שאף בבור מלא מים נחשב 'חב לאחרים'). ולפירוש רבנו חננאל (מובא בראשונים שם) חזר בו רב נחמן וסבר קנה.

ב. לדעת האומר לא קנה חברו, נחלקו הדעות האם קנה בעצמו אם לאו (ע' במובא להלן ט-ז). ג. להלכה נוקטים המגביה מציאה לחברו קנה חברו, כרבי יוחנן עולא ורמי בר חמא. נויש אומרים שגם רבא עצמו סובר כן (לקמן י). אלא שדחה כאן את ראיית רמי בר חמא ממתניתין. עפ"י ראשונים כאן; ר"ן י. ואולם התוס' (י). צדדו שרבא חזר וסבר כר"ג שלא קנה. וע"ע תורי"ד שם]. ודנו הפוסקים האם צריך שיאמר בפה או די במחשבה (חו"מ רסט, א).

ד. יש ללמוד מתוך דברי הרשב"א (י. ד"ה והא דאוקמה ריו"ח) שאפילו לא נתכוין המגביה לזכות לחברו בהגבהה, אלא היה בכוונתו ליתנה לו — קנה חברו מיד. ואולם אם אמר לו חברו 'תנה לי' וזה הגביה בסתם, דעתו על מה שאמר לו חברו, וכיון שלא אמר לו 'זכה לי' לא קנה בהגבהה, ויכול המגביה ליטלה לעצמו (כדברי רבי יוחנן להלן י).

ג. שני חרשים שהגביהו מציאה — זכו בה, שאף על פי שחרש שוטה וקטן אין קנינם קנין מצד הדין, תקנו חכמים מפני דרכי שלום שאסור ליטלה מהם. (ומתוך שכל אחד זוכה לעצמו, זוכה גם לחברו — כדין שני פקחים שהגביהו).

ד. הסיקו בפירוש דברי רבא, שחרש ושוטה שהגביהו מציאה כאחת, מתוך שלא קנה פקח (כי הגביהה החרש אינה מועילה לו כלום) לא קנה חרש (שהרי הגביהה הפקח על דעת עצמו וכיון שהוא עצמו

לא זכה, אין סברא שחברו יזכה על ידו. וגם משום דרכי שלום אין סיבה לתקן, כי אומר החרש לעצמו: פקח לא קנה ואני אקנה!?!). הלכך מי שחטפה מידם — קנאה.
א. מה שבתוך ידו של כל אחד — קנה. ורק מה שביניהם לא קנו (רשב"א ור"ן עפ"י גמרא להלן).
ב. אם הגביה הפקח בענין שאילו יעזוב החרש מה שבידו, יהא החפץ תלוי באויר ולא נגרר על הקרקע — נחלקו הדעות האם קונה באופן זה (עראשונים; חו"מ רסט, ד).

יז. המנהיג בשור ובחמור יחדיו, והיושב בקרון — מה דינם?

המנהיג סופג את הארבעים. היושב בקרון — חכמים מחייבים ורבי מאיר פוטר. ושמואל מהפך ושונה חכמים פוטרם ור"מ מחייב. כי סובר שמואל שהיושב אינו כמנהיג.
א. פרשו התוס' ועוד ראשונים שלכך היושב חייב לדעה אחת, משום שהבהמה הולכת מעט מחמת היושב בקרון, אבל אם לא זה כלום — אין כאן חיוב.
ב. הרמב"ם (כלאים ט, ט) פסק שהיושב בעגלה לוקה. וכן נראה מדברי הרי"ף שהביא המשנה כצורתה. ואילו ר"י פסק כשמואל שהפך גרסת המשנה ולא מצינו מי שחולק עליו. (ערא"ש).
ג. לדעת המחייב את היושב בקרון, אין חילוק אם יושב לבד או אם יש עמו מנהיג (רמב"ם כלאים ט, ט; ריטב"א, ועוד).

דפים ח — ט

יח. האם הבהמה נקנית בפעולות דלהלן?

- א. ברכיבה עליה.
- ב. בהנהגתה.
- ג. באחיות המוסרה שעליה.
- ד. אחד רכוב ואחד מנהיג.
- ה. אחד רכוב ואחד תופס במוסרה.
- ו. במשיכה.

א. רב יהודה תלה שאלה זו במחלוקת רבי מאיר וחכמים לענין הנהגה בשור ובחמור; האם היושב בקרון סופג את הארבעים, או המנהיג בלבד חייב ולא היושב. ומכך שהפך שמואל את הגירסה ושנה 'חכמים פוטרם' הוכיח רב יהודה שלדעת שמואל הרכוב לא קנה את הבהמה, כשם שהיושב בקרון פוטר. [ואף על פי שהרכוב תופס במוסרה, שלא כהיושב בקרון — אין תפיסת המוסרה מועילה בקנין מציאה או בבהמת הפקר].

היה הרכוב מנהיג את הבהמה ברגליו, והריהי הולכת מחמתו — קנה. כן הוכיחו ממשנתנו.

א. מבואר בתוס' וברמב"ן ועוד ראשונים, שאף על פי שהולכת מעט מחמתו, הרי זה בכלל 'רכוב' ולא קנה לרב יהודה. (ורש"י פירש (בע"א ד"ה דרכוב) שברכוב אינה זה ממקומה. וע' בית הלוי ח"ג מג).

ב. הרי"ף פסק שרכוב קונה. וכן נראה מדברי הרמב"ם (גולה ואבדה יז, ז. ר"ן) וכן פסק בשלחן ערוך (חו"מ קצו, ג [וב"י וסמ"ע] רעא ועוד). ויש אומרים דוקא כשהולכת (ע' נתיבות המשפט קצו, א בדעת הרמב"ם — עפ"י הריצב"א בשטמ"ק).